

Системи на корпоративно подоходно облагане

Нели Попова*

Резюме: В условията на нарастваща капиталова мобилност, облагането на корпоративните печалби се превръща в сериозно предизвикателство за повечето държави. Доминиращата в света класическа система стъпва върху разбирането за корпорацията като самостоятелен правен субект, чиито имуществото и задължения са отделени от тези на собствениците. Двойното облагане обаче увеличава данъчната тежест върху предприемачите и деформира избора на метод на финансиране на компаниите. Наред с това, диференцираното данъчно третиране на дивидентите и лихвите деформира инвестиционните решения на фирмите. С оглед преодоляване на проблемите, присъщи за класическата система, редица държави по света са възприели алтернативни данъчни режими, базирани се на обединяване (интегриране) на корпоративния и личния подоходен данък. В настоящата статия е направен синтезиран преглед на съществуващите системи на корпоративно облагане, като са сравнени техните предимства и недостатъци. Основното заключение е, че класическата система остава най-широко използвана в световната практика, макар и в модифициран вид, както и че тя е най-подходящият

* Нели Попова е доктор, главен асистент в катедра „Финанси“ на УНСС.

режим от гледна точка на постигането на неутралност между местни и чуждестранни инвеститори.

Ключови думи: корпоративно подоходно облагане, класическа система, интегриране на корпоративния и личния подоходен данък.

JEL: H25, H26.

1. Въведение

Данъкът върху корпоративната печалба датира от началото на 20-и в., когато се отделя от личния подоходен данък, но още от самото си поява той е обект на дискусии в теорията и практиката на данъчното облагане. От една страна, съществуването на корпорацията като самостоятелен правен субект, със собствени активи и задължения, е основание за облагане на нейните доходи с отделен данък. Именно този възглед е в основата на класическата система на корпоративно подоходно облагане. От друга страна, двойното облагане на печалбите (на нивото на корпорацията и на акционерите) увеличава данъчната тежест върху предприемачите и оказва въздействие върху техните инвестиционни решения. В допълнение, различното данъчно третиране на лихвите по получени заеми и изплатените на акционерите дивиденди въздейства върху избора на капиталова структура. С ог-

лед на това, в световната практика са се оформили няколко алтернативни режима на класическата система, чиято основна разлика се състои в начина на взаимодействие с индивидуалния подоходен данък. Тези алтернативни данъчни режими се базират на интегриране на корпоративния и личния подоходен данък. Всички те обаче имат определени слабости, което обуславя факта, че класическата система продължава да доминира в световен мащаб.

Предмет на настоящата статия са съществуващите в световната практика системи на корпоративно облагане, а целта е да бъдат сравнени техните предимства и недостатъци, както и да бъдат анализирани предизвикателствата пред бъдещото развитие на този данък. Статията е структурирана както следва: в точка втора е проследено развитието на ставките на корпоративния данък в избрани икономики в периода 2001-2018 г., в точка трета е разгледана класическата система за облагане на печалбите, а в точка четвърта са представени основните алтернативни режими, базирани на интеграция на корпоративния и личния подоходен данък.

Тезата, застъпена в настоящата статия, е, че в условията на международна капиталова мобилност класическата система остава най-подходяща за облагане на фирмените печалби, но е необходимо реформирането ѝ с оглед елиминиране на склонността към дългово финансиране (debt bias), както и предотвратяване възможностите на големите компании за данъчно избягване.

2. Динамика на ставките на корпоративния подоходен данък от началото на новото хилядолетие

Проблемите на корпоративното подоходно облагане придобиват все по-голяма актуалност и значимост предвид процесите на глобализация и нарастваща капи-

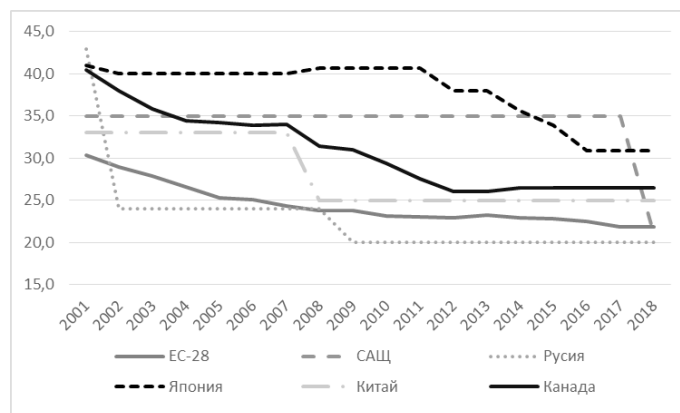
талова мобилност. За държавите е важно акумулирането на бюджетни приходи, но запазването на постъпленията от този данък става все по-трудно, предвид факта, че финансовият капитал е най-силно мобилната данъчна база. От друга страна стои задачата да бъдат стимулирани инвестициите и предприемачеството, а това поне до известна степен зависи от данъчната система. Съвременните държави използват корпоративното подоходно облагане, за да въздействат върху съотношението между реинвестирана и разпределена печалба и оттук, върху начина на финансиране на корпорацията, т.е. със собствен или с привлечен капитал. Това обаче създава определени деформации в решенията на бизнеса и оттук, в икономиката като цяло.

Съгласно Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), корпоративното подоходно облагане се нуждае от сериозни промени. Въпросите, пред които е изправена съвременната държава, са:

- как да се запазят приходите от корпоративен данък?
- как да се съхрани, респ. подобри, инвестиционния климат?
- как да се минимизират деформациите, генерирани от данъчното облагане на печалбите?
- как да се опрости системата на корпоративно подоходно облагане?

Една от най-важните тенденции в света през последните десетилетия е понижението на законоустановените ставки на корпоративния данък. До голяма степен тази низходяща тенденция е детерминирана от нарастващата капиталова мобилност и изострящата се конкуренция между държавите за привличане на капитали.

Динамиката на данъчните норми в избрани икономики през периода 2001-2018 г. е представена на фигура 1. За целите на настоящата статия са избрани ЕС-28, САЩ, Русия, Япония, Китай и Канада.

Фигура 1. Ставки на данъка върху корпоративната печалба (2001 – 2018 г.)

Източник: Eurostat, Trading Economics

От графичното изображение се забелязва конвергенция на данъчните ставки в разглежданите икономики – към 2018 г., средната ставка възлиза на 24,2% в сравнение с 37,1% през 2001 г. В началото на периода (през 2002 г.) данъчната ставка е драстично намалена в Русия – от 43% на 24%, и през следващите години се запазва на това равнище. В ЕС-28 също се наблюдава понижение – от 30,4% през 2002 г. на 21,9% през 2018 г., като спад е налице във всички страни членки, с изключение на Малта. Най-чувствително е намалението в България (18 процентни пункта), Кипър (15,5 п.п.), Италия (12 п.п.), а най-малко – във Франция (2 п.п.) и Хърватия (2 п.п.). През същия период данъчната норма в Канада спада от 40,5% на 26,5%, в Япония от 41% на 30,9% и в Китай от 33% на 25%. Интерес представлява ситуацията в САЩ, където максималната ставка в продължение на десетилетия бе 35% (една от най-високите в света), но от началото на 2018 г. бе установена на 21%.

Намалението на данъчните норми на корпоративния данък в много случаи е съпътствано от промени в размера на личните подоходни данъци върху дивидентите и други видове капиталови доходи. Редица държави са възприели т.нар. дуално (двой-

ствено) данъчно облагане на доходите на физическите лица, при което т.нар. активни доходи от труд (работни заплати, надници) подлежат на прогресивно облагане, докато пасивните доходи от капитал (лихви, дивиденти, печалби от продажби на активи, и др.) се облагат с единна (плоска) ставка. Това е същността на модифицираната класическа система, разгледана по-долу в настоящата статия.

3. Класическа система на корпоративно подоходно облагане

Тази система е най-широко разпространената в света. Тя се базира на разбирането, че като самостоятелен данъчно-правен субект, със собствени активи и пасиви, корпорацията създава сигурност за своите собственици, ограничавайки отговорността им до вложените средства. Налице се двете нива на облагане: първо, реализираната от предприятието печалба за съответния данъчен период се облага с корпоративен данък, и второ, когато нетната печалба (цялата или част от нея) се разпредели между съдружниците под формата на дивиденти, последните се облагат с данък върху доходите на физическите лица.

Управление на ресурси и разходи

Аргументите за отделно облагане на доходите на корпорациите и техните собственици са формулирани в доклада на Комитета Миъд, публикуван през 1978 г. (В края на 70-те години на миналия век, по молба на британския Институт за фискални изследвания, е формиран Комитет, начело с проф. Джеймс Миъд, натоварен със задачата да направи цялостна оценка на данъчната система на Великобритания и в частност на преките данъци):

- *Привилегията на инкорпорирането* – ограничената отговорност, с която се ползват собствениците на корпоративните структури, представлява привилегия, за която следва да се заплаща.
- *Равномерност на данъчното облагане* – двойно облагане е налице, дори ако дадена компания реинвестира изцяло печалбите си, тъй като в повечето случаи това води до повишаване на пазарната цена на акциите ѝ и оттук – до реализирането на капиталови печалби при евентуалната им продажба. Това дава основание за облагане както на дивидендите, така и на капиталовите печалби от продажбата на акции.
- *Акумулиране на фискални приходи* – както всеки фискален инструмент, корпоративният данък носи приходи в държавната хазна за финансиране на нейните разходи.

В допълнение към посочените в Доклада „Миъд“, класическата система насърчава компаниите да реинвестират печалбите си в разширяване на дейността или да ги използват за натрупването на резерви. Също така, тази система осигурява равнопоставено третиране на националните и чуждестранните акционери. Не на последно място, тя е опростена от административна гледна точка, разбираема е за бизнеса и позволява добър контрол от страна на данъчните власти (Манлиев, 2010, с. 265).

От друга страна, в резултат от двойното облагане на печалбата, ефективната

данъчна норма върху бизнеса е по-висока от законоустановената, а това на свой ред означава по-ниска нетна норма на възвръщаемост на капитала. По този начин корпоративният данък оказва въздействие върху решенията на собствениците колко средства да инвестират в компанията и влиза в разрез с принципа, че поведението на предприемачите следва да се определя от икономически, а не от данъчни съображения (Snossen, 2015, p. 15).

На следващо място, в повечето страни по света (вкл. тези, прилагащи класическа система) лихвите по получените кредити се приспагат от печалбата на компаниите преди данъчно облагане. Благоприятното третиране на изплатените лихви по кредити, в сравнение с разпределените дивиденди, деформира финансовите пазари. На първо място, за компаниите е по-изгодно финансирането със заеман капитал, за сметка на собствен капитал, което на свой ред води до натрупването на прекомерни нива на левъридж (дял на привлечения капитал в общата капиталова структура). На макроикономическо ниво високите нива на задлъжнялост увеличават нестабилността на бизнес цикъла.

Освен това, преференциалното третиране на лихвите създава стимули за данъчно избягване. За разлика от данъчното укриване (tax evasion), данъчното избягване (tax avoidance) е законна дейност и се състои в използването на различията в данъчните системи на държавите, пропуски в законодателството, наличието на данъчни облекчения и други практики. В условията на нарастваща капиталова мобилност и технологичен прогрес възможностите за легално намаляване на данъчните задължения стават все по-разнообразни, особено за големите мултинационални корпорации, които могат да си позволят да използват услугите на вискоквалифицирани счетоводители, юристи и други експерти по данъчно облагане. Един от начините, използван

от корпорациите за намаляване на данъчната им тежест, е чрез увеличаване на дълговото финансиране в държава с високи ставки на корпоративния данък, респ. финансиране със собствен капитал в страни с ниски ставки. Друг способ е чрез използване на несъответствията между страните в дефинициите на дълг и собствен капитал. Емпиричните данни подкрепят възгледа, че асиметричното данъчно третиране на дълг и собствен капитал засяга решенията на компаниите за прехвърляне на печалби зад граница (Zangari, 2014, р. 2). В повечето държави, вкл. България, са установени ограничения относно размера на лихвените плащания, които могат да се приспадат в рамките на данъчната година (т.нар. регулиране на слабата капитализация), но това не е достатъчно за преодоляване на склонността към финансиране със заеми (debt bias), създавана от класическата система.

Не е за пренебрегване също фактът, че класическата система поставя в неизгодно положение неинкорпорираните фирми, чиято собственост не е отделена от имуществото на собствениците. В някои страни този недостатък е преодолян чрез изключването на такива предприятия извън обхвата на корпоративното подоходно облагане. В САЩ и Германия, например, едноличните търговци и неинкорпорираните дружества (т.нар. партньорства) не подлежат на облагане с корпоративен данък, а с личен подоходен данък, което означава, че техните доходи подлежат на еднократно облагане (В САЩ, наред с традиционните корпорации (C corporations), съществуват и т.нар. S корпорации (S corporations), които запазват някои от традиционните предимства на корпорациите (ограничена отговорност на собствениците), но доходите им се облагат еднократно с личен подоходен данък). В нашата страна доходите на едноличните търговци също попадат в обхвата на закона за данъците върху доходите на физическите лица, но приложимата

ставка е 15%, по-висока от основната данъчна норма от 10%. Целта е изравняване на данъчната тежест върху ЕТ с тази на юридическите лица (за които ефективната данъчна ставка е 14,5%). Предвид по-големите рискове за фирмите, регистрирани като ЕТ (неограничена отговорност на управителя) облагането на доходите им с по-висока ставка не е обосновано.

С цел смекчаване на посочените слабости през последните десетилетия доби популярност т.нар. *модифицирана класическа система*. Тя се основава на облагането с по-ниска (плоска) данъчна норма на доходите от дивиденди в сравнение с останалите видове индивидуални доходи (Герчева, 2011, с. 150). Модифицираната класическа система е разновидност на т.нар. шедулярно облагане, чиято същност се изразява в обособяването на индивидуалните доходи на данъкоплатците в отделни групи в зависимост от техния източник и облагането на всеки вид доход според различна данъчна таблица (Стоянов, 1998, с. 190). В повечето държави, възприели такъв тип шедулярно облагане, трудовите (активни) доходи се облагат по прогресивна скала, докато капиталовите (пасивни) доходи се облагат с единна, плоска ставка.

Модифицираната класическа система бе възприета и в нашата страна. След облагане на печалбата със ставката на корпоративния данък от 10%, разпределените дивиденди се облагат с данък върху доходите на физическите лица, но със ставка от само 5% (по-ниска от основната ставка от 10%). Модифицираната класическа система обаче само частично преодолява двойното облагане на печалбите при тяхното разпределяне. Ефективната данъчна норма е по-висока от законоустановената и това може да се види от следния пример. Допускаме, че дружество реализира годишна печалба от 100 000 лв., която подлежи на облагане с данъчна норма от 10%. Следданъчната печалба от 90 000 лв. се изплаща

Управление на ресурси и разходи

изцяло под формата на дивиденсти, които на свой ред подлежат на облагане с данъчна норма от 5%. Така данъчното задължение на акционерите е 4 500 лв., а общото данъчно задължение (на ниво корпорация и акционери) възлиза на 14 500 лв. След като съотнесем общото задължение към преданъчната печалба, ефективната данъчна ставка възлиза на 14,5%.

Компания

Печалба	100 000 лв.
Данък печалба 10%	10 000 лв.
Нетна печалба = изплатени дивиденсти	90 000 лв.

Акционер

Брутен доход от дивиденсти	90 000 лв.
Данък върху дивидентите (ставка 5%)	4 500 лв.
Общо данъчно задължение	14 500 лв.
Общ следданъчен доход	85 500 лв.
Ефективна данъчна ставка	14,5%

4. Интегриране на корпоративния и личния подоходен данък

Предвид описаните несъвършенства на класическата система, редица държави са предпочели алтернативни данъчни режими, базиращи се на интегриране (обединяване) на корпоративния и личния подоходен данък. Интегрирането се аргументира както с необходимостта от стимулиране на предприемачеството и инвестициите, така и със справедливостта (равномерността) на данъчното облагане. Съгласно концепцията за облагане на всеобхватния доход на Георг Шанц, Робърт Хейг и Хенри Симънс, всички доходи в стопанството се получават само от физически лица и, след като индивидуалният доход е определен за най-подходящия показател за възможността за плащане на данъци, то справедливостта на данъчното облагане предполага еднаква данъчна тежест върху всички видове трудови и капиталови доходи (вкл. лихви, дивиденсти,

капиталови печалби). От тази гледна точка, няма основания за допълнителен данък върху дивидентите (Snossen, 2015, p. 17).

Интегрирането на корпоративната печалба и индивидуалния доход може да се осъществи както на нивото на акционерите, така и на нивото на корпорацията. Тук е мястото да се уточни, че данъчните режими, при които интеграцията на корпоративния и личния подоходен данък става на нивото на корпорацията, понастоящем не се прилагат на практика.

4.1. Индивидуален данъчен кредит за платения на ниво корпорация данък върху печалбата (imputation system)

При този режим печалбата се разглежда като част от дохода на собствениците на компанията. Тя се облага на корпоративно ниво, но в случай на разпределянето ѝ, собствениците имат право да приспаднат заплатения корпоративен данък от задълженията си по личния подоходен данък (корпоративният данък по същество представлява авансов данък). В зависимост от това дали правото на данъчен кредит се отнася за цялата печалба или само за част от нея, се разграничават *система с пълен данъчен кредит (full imputation system)* и *система с частичен данъчен кредит (partial imputation system)*.

Системата на данъчен кредит преодолява проблема с двойното облагане на печалбата, присъщ за класическата система, и намалява ефективната данъчна тежест върху акционерите. Освен това, тя гарантира равни условия за всички предприятия, независимо от правно-организационната им форма. Поради това, през 70-те и 80-те години на миналия век тя се разпространява в голям брой държави от Европейския съюз и се превръща в основна алтернатива на класическата система. Популярността ѝ през този период е толкова голяма, че една от идеите за координация на корпора-

тивния данък в ЕС се базира именно на нея (Kari, Ylä-Liedenroja, 2002, p. 2).

В условията на нарастваща международна капиталова мобилност, обаче, се проявяват нейните слабости. На първо място, тя е сложна за администриране при голям брой акционери. По-сериозният ѝ недостатък, обаче, е, че в повечето страни правото на данъчен кредит не важи за чуждестранните акционери на компаниите, освен ако такова не е предоставено на реципрочна основа (в споразумение за избягване на двойното данъчно облагане). Следователно, по отношение на дивидентите, изплащани в чужбина, действа класическата система, а това поставя чуждестранните акционери в неравностойни условия спрямо местните. Възможността за ползване на данъчен кредит от чуждестранни акционери също така затруднява компаниите, които разчитат на чуждестранни инвестиции. Аналогично, местните лица, инвестиращи в национални компании, имат право на данъчен кредит, докато местните лица, които инвестират в чуждестранни компании, заплащат данък според законодателството на съответната държава (освен ако няма споразумение за избягване на двойното данъчно облагане).

В практиката на Съда на Европейския съюз са разглеждани множество дела във връзка с прилагането на системата на пълен данъчен кредит, в повечето от които се е стигало до решение, че тя е дискриминираща по отношение на чуждестранните инвеститори и е пречка пред свободното движение на капитал в рамките на ЕС. Така, например, в делото "Manninen" през 2004 г., Съдът постановява, че финландската система на корпоративно облагане е в разрез с принципа на свободно движение на капитал, тъй като правото на данъчен кредит не може да се прилага по отношение на дивидентите, изплатени от чуждестранни компании, а това възпрепятства облагаемите лица във Финландия да инвестират в други страни членки.

Поради всичко това, в периода между 1999 г. и 2008 г., редица държави, вкл. няколко страни-членки на ЕС, се отказват от системата на данъчен кредит. Това са Обединеното кралство, Ирландия, Германия, Италия, Франция, Норвегия, Финландия, Малайзия, Сингапур. Тези страни се ориентират към различни варианти. Ирландия се връща към класическата система, като обаче намалява чувствително ставката на данъка върху печалбите, Обединеното кралство въвежда система на частичен данъчен кредит, Финландия, Франция, Сингапур и Малайзия освобождават дивидентите от облагане, а Германия възприема комбиниран вариант.

Пример за успешно прилагане на системата на пълен данъчен кредит е Малта, независимо от това, че ставката на корпоративния данък от 35% в тази страна е най-високата в ЕС-28 и една от най-високите в света. За разлика от повечето други държави, които в миналото са прилагали този данъчен режим, в Малта правото на данъчен кредит е предоставено както на местни, така и на чуждестранни физически и юридически лица. Действието ѝ може да се представи със следния пример. Компания реализира печалба от 100 000 евро. В този случай дължимият на ниво корпорация данък е 35 000 евро, а нетната печалба е 65 000 евро, която се разпределя изцяло между акционерите. На свой ред, доходите на акционерите се облагат съгласно действащата прогресивна скала със ставка между 15% и 35%. Ако, например, даден акционер дължи личен подоходен данък при максималната ставка от 35%, то след приспагане на плащания на ниво корпорация данък, данъчното задължение върху доходите от дивидент ще е 0 евро. Ако годишният доход на акционера се облага със ставка от 15%, той има право да му бъдат възстановени от държавата 20 евро (CCPS Malta, 2013).

Корпорация

Печалба	100 000 евро
Данък печалба (ставка 35%)	35 000 евро

Управление на ресурси и разходи

Нетна печалба = изплатени дивиденсти
65 000 евро

Акционер

Данък върху доходите при ставка 35%
35 000 евро*

(*данъчна основа е печалбата преди облагане)
Данъчен кредит за платен корпоративен данък 35 000 евро

Общ следданъчен доход 65 000 евро

Ефективна данъчна ставка 0%

За успеха на режима на облагане на печалбите в Малта свидетелства фактът, че в тази страна са регистрирани над 74 000 юридически лица (вкл. големи световни компании). Към 2018 г. Малта е единствената страна-членка на ЕС, прилагаща пълен данъчен кредит.

Що се отнася до системата на частичен данъчен кредит, тя има доста по-слабо разпространение. Понастоящем такава се прилага единствено в Обединеното Кралство и Република Корея. Тъй като данъчният кредит не е обвързан с размера на платения корпоративен данък, тя по същество не е същински данъчен кредит (Ainsworth, 2016, p. 58).

4.2. Освобождаване на доходите от дивиденсти от данъчно облагане (dividend exemption)

При този данъчен режим фирмените печалби се облагат еднократно на нивото на самата корпорация, а след разпределението им акционерите не дължат данък върху получените дивиденсти. Системата на освобождаване е значително опростена в сравнение със системата на данъчен кредит. Освен това, тя е напълно неутрална по отношение на избора между реинвестиране и разпределяне на корпоративната печалба. Освобождаването на дивидентите може да бъде пълно или частично. Пълно освобождаване се прилага в Естония, Словакия и Сингапур, частично освобождаване – във Фран-

ция и Финландия. Германия използва комбиниран подход, в зависимост от това дали получателите са физически или юридически лица. В случай че дивидентите се изплащат на физически лица, те се облагат с плоска ставка от 25% личен подоходен данък (модифицирана класическа система), а когато се изплащат в полза на юридически лица, се прилага частично освобождаване.

По-различна е прилаганата в Китай схема, при която данъчните ставки върху доходите от дивидентите са диференцирани в зависимост от периода на притежаване на акциите – при срок на държане един месец или по-малко ставката е 20%; когато срокът е между един месец и една година, приложимата ставка е 10%, а когато акциите се притежават над една година, дивидентите са освободени (Entin, Li, 2015). Целта на тази диференциация е ограничаване на спекулативните сделки. Описаният режим обаче важи само за компании, листвани на фондовата борса. По отношение на дивидентите, изплащани от други компании, е приложима единствено ставката от 20%, независимо от срока на притежаване на книгата (модифицирана класическа система).

Както може да се види по-долу, когато дивидентите са освободени от облагане, ефективната данъчна норма е равна на законоустановената ставка на корпоративния данък.

Компания

Печалба 100 000 лв.

Данък върху печалбата (ставка 10%)

10 000 лв.

Нетна печалба = изплатени дивиденсти

90 000 лв.

Акционер

Брутен доход от дивиденсти

90 000 лв.

Данък върху дивидентите (освободени) 0 лв.

Общо данъчно задължение 10 000 лв.

Общ следданъчен доход 90 000 лв

Ефективна данъчна ставка 10%

Най-сериозният аргумент срещу освобождаването на дивидентите от данъчно облагане е справедливостта на данъчното облагане. Инвестициите в акции са характерни за висококвалифицирани индивиди, които получават високи доходи. При това дивидентите са пасивен доход, т.е. получаването им не изисква полагането на труд. Още повече, ако ставката на корпоративния данък е по-ниска от максималната норма на личния подоходен данък, става така, че разпределените фирмени печалби са обект на по-ниска данъчна тежест в сравнение с трудовите доходи. Този проблем може да се реши, само ако максималната ставка на данъка върху индивидуалните доходи се изравни с тази на корпоративния данък.

На следващо място, както и при системата на данъчен кредит обаче, в повечето държави се прави разлика между местни и чуждестранни акционери. Разпространето на освобождаването и върху чуждестранни инвеститори създава риска от необлагането на определени доходи. Не на последно място, освобождаването на дивидентите от данъчно облагане лишава бюджета от бюджетни приходи или изисква увеличаване на фискалната тежест върху други данъчни обекти, като труд или потребление. Именно поради тези причини тази иначе опростена и неутрална система е сравнително слабо разпространена.

4.3. Приспадане на изплатените дивиденти от облагаемата корпоративна печалба (*dividend deduction*)

За разлика от предходните режими, тук интегрирането на дивидентите се извършва на нивото на самата корпорация, тъй като облагаемата корпоративна печалба за съответния данъчен период се намалява с изплатените на акционерите дивиденти, аналогично на приспадането на лихвите по получени заеми. Това означава, че ако през дадена година компанията не разпределя

дивиденти, тя дължи корпоративен данък в пълен размер. В случай, обаче, че цялата печалба бъде разпределена, компанията не дължи никакъв корпоративен данък, а само изплатените дивиденти подлежат на личен подоходен данък. Така отново се преодолява двойното облагане.

Описаният данъчен режим е еквивалентен на системата на индивидуален данъчен кредит, в смисъл, че гарантира неутралност спрямо избора на капиталова структура (тъй като разходите за лихви и дивиденти се третира по еднакъв начин), но е по-опростен от административна гледна точка. Независимо от предимствата си, обаче, понастоящем той не се среща никъде по света и това е свързано с данъчното третиране на чуждестранните акционери. Приспадането на дивидентите от облагаемата печалба би трябвало да се разпространява автоматично и върху чуждестранни инвеститори и в този смисъл е налице от необлагането на определени лица. Този данъчен режим би бил подходящ за страните, които целят да привличат чуждестранни инвестиции. Така, например, през 80-те години на миналия век американското министерство на финансите подготвя план за реформа на корпоративния данък, базиран именно на приспадане на дивидентите от облагаемата печалба. Проектът обаче не е реализиран поради опасения от трансфера на необлагаеми печалби към акционери извън страната (Snossen, 2015, p. 19).

4.4. Данъчно облекчение за собствения капитал (*allowance for corporate equity*)

Този модел е сравнително усложнен и поради това има ограничено приложение. Понастоящем той действа в Белгия, на регионално ниво в Италия, а също и за малките и средни предприятия в Португалия. В миналото се е прилагал също в Австрия и Хърватия, но в началото на миналото десетилетие е отменен. Същността му

се изразява в приспадане от облагаемата печалба на предприятията на парична сума, изчислена като произведението от общия акционерен капитал на компанията и процент на (безрискова) пазарна възвръщаемост.

В Белгия облекчението за корпоративния собствен капитал е в сила от 2006 г., като то важи за местни компании и за чуждестранни компании с постоянно място на дейност или притежаващи недвижимо имущество в страната. Размерът на облекчението се изчислява, като балансовият собствен капитал на компанията (коригиран съгласно белгийското законодателство) се умножи по коефициент, определен на база на средната месечна доходност по 10-годишните държавни облигации за преходната година.

Облекчението за корпоративния собствен капитал постига унифицирано данъчно третиране на различните източници на финансиране чрез възможността за приспадане не само на изплатените лихви по кредити, но и на възвръщаемостта на собствения капитал. Така на облагане подлежи единствено чистата (икономическа) печалба, но не нормалната печалба. В специализираната литература такъв тип облекчение за собствения капитал многократно е предлагано като подходящ вариант за уеднаквяване на данъчното третиране на дивиденди и лихви.

От друга страна, тази система значително стеснява данъчната основа, а това на свой ред лишава държавата от фискални постъпления (Zangari, 2014, р. 2). В Белгия тя е обект на множество дебати главно поради значителните предимства, които дава на мултинационалните корпорации.

Норвегия е възприела алтернативен вариант, наречен облекчение за акционерния капитал, който позволява приспадане на нормалната възвръщаемост на собствения капитал на нивото на акционерите, а не на корпорацията (OECD, Policy Brief, 2008, р. 5).

4.5. Система на диференцирана данъчна ставка (split-rate system)

Основава се на прилагането на две различни ставки на корпоративния данък, като едната е приложена към задържаната печалба, а втората – към разпределената печалба. Конкретното съотношение на двете данъчни норми зависи от целите на данъчната политика на държавата. Ако намерението на държавата е да стимулира бизнеса към самофинансиране чрез емисия на нови акции, то ставката върху разпределената печалба е по-ниска от тази върху неразпределената (Манлиев, 2010, с. 268). Така се постига интеграция на корпоративния и личния подоходен данък на нивото на самата компания. Тази разновидност на системата на диференцирана ставка има недостатъка, че ако дължимият данък не се удържа при източника, чуждестранните компании с местни дъщерни дружества могат да избягват по-високата ставка върху задържаните печалби, като първо разпределят печалбите в полза на дъщерните дружества, след което ги връщат като собствен капитал за реинвестиране. В миналото тя се е прилагала в Германия (в комбинация с описания по-горе индивидуален пълен данъчен кредит), но след началото на световната финансова криза е отменена. Япония също се е придържала към режима на диференцирана ставка до 1989 г., но понастоящем той не се прилага никъде.

Алтернативният вариант се състои в облагане с по-ниска ставка на неразпределената в сравнение с разпределената печалба, когато целта на корпоративния данък е да стимулира компаниите да разширяват дейността си, като реинвестират доходите си. През 2000 г. Естония възприема именно този модел. Облагат се само разпределените печалби (на ниво корпорация) с норма от 20%, докато задържаните печалби не подлежат на облагане (От началото на 2018 г. в Естония е в сила нова разпоредба,

съгласно която доходите на компаниите, които редовно разпределят дивиденди (в три предходни последователни години) се облагат с намалена ставка на корпоративния данък от 14%). От началото на 2018 г. същият модел е в сила и в Латвия. Важно е да се отбележи, обаче, че интегриране на корпоративния и личния подоходен данък не е налице, когато ставката върху разпреде-

лената печалба е по-висока от тази върху задържаната. Следователно, прилаганият в Естония данъчен режим не е вид интегрираща система, а по-скоро специфична данъчна преференция, насочена към повишаване конкурентоспособността на естонската икономика. Еднократно облагане на печалбите в тази държава се постига с освобождаване на изплатените дивиденди от данък.

Таблица 1. Системи на корпоративно подоходно облагане към 2018 г.

Тип система	Страни, в които се прилага	Предимства	Недостатъци
Класическа система (Classical system)	Ирландия, Русия, Сърбия, Унгария (физически лица), Черна Гора, Чешка република Швейцария и др.	Лесна за администриране; носи фискални приходи;	Двойно облагане на печалбите; въздействие върху избора на капиталова структура;
Модифицирана класическа система (Modified classical system)	Австрия, Албания, Аржентина, България, Германия (физически лица), Гърция, Дания, Израел, Исландия, Италия, Казахстан, Китай, Литва, Испания, Молдова, Полша, Румъния, Португалия, САЩ, Словения, Холандия, Швеция, ЮАР, Япония	стимулира компаниите да реинвестират печалбите; неутрална е между местни и чуждестранни инвеститори.	въздействие върху инвестиционните решения.
Система на пълен данъчен кредит (Full imputation system)	Австралия, Канада, Малта, Мексико, Нова Зеландия, Чили	Еднократно облагане на печалбите; неутралност върху избора на капиталова структура.	Трудно администриране при голям брой акционери, дискриминиране между местни и чуждестранни акционери.
Система на частичен данъчен кредит (Partial Imputation System)	Република Корея, Обединеното кралство		
Система на пълно освобождаване (Full exemption)	Бразилия, Естония, Колумбия, Латвия, Малайзия, Сингапур, Словакия, Унгария (юридически лица), Хърватия,	Еднократно облагане на печалбите; неутралност върху избора на капиталова структура.	Загуба на бюджетни приходи; нарушаване принципите на хоризонтал на и вертикална справедливост на данъчното облагане.
Система на частично освобождаване (Partial exemption)	Германия (юридически лица), Индия, Китай (местни лица), Люксембург, Турция, Финландия, Франция		
Данъчно облекчение за собствения капитал (Allowance for corporate equity)	Белгия, Италия (регионално ниво), Португалия (МСП)	Облагане само на икономическите печалби, но не и на нормалните печалби; неутралност върху избора на капиталова структура.	Трудно администриране; загуба на бюджетни приходи.

5. Заключение

Важно съображение при организацията на корпоративното подоходно облагане следва да бъде неутралността по отношение на инвестиционните решения на бизнеса. Но съвременните държави използват този данък, за да въздействат върху съотношението между реинвестирана и разпределена печалба, както и върху избора между реинвестиране на печалбата или емитиране на нови акции. Трудно е да бъде обхванато и систематизирано многообразието от системи на корпоративното подоходно облагане, тъй като в отделните страни са налице редица специфики, съобразени с потребностите на данъчната и цялостната икономическа политика, административни ограничения, роля на чуждестранните инвестиции и други фактори. Само по себе си, наличието на голям брой различни данъчни режими затруднява компаниите, осъществяващи трансгранични дейности, обуславя данъчно избягване и укриване, изостря международната данъчна конкуренция и лишава държавите от фискални постъпления.

Всички представени в настоящата статия режими на корпоративно подоходно облагане имат определени слабости. Сериозен недостатък на класическата система, е че облага фирмените печалби двойно и понижава възвръщаемостта на инвестициите. В допълнение, тя стимулира компаниите да се финансират със заемни средства поради преференциалното третиране на лихвените плащания спрямо разпределените дивиденди. Създаването на описаните в настоящата статия алтернативни данъчни режими, базирани на интегриране на корпоративния и личния подоходен данък, е продиктувано именно от стремежа за преодоляване на тези проблеми.

В края на 20-и в. основен „конкурент“ на класическата система е режимът на индивидуален данъчен кредит (imputation system). Той преодолява двойното облагане на печал-

бите и постига неутралност между третирането на лихвите и дивидентите. Със засилването на трансграничното движение на капитали, обаче, се оказва, че този режим дискриминира между местните и чуждестранните инвеститори. Поради това, голям брой страни се отказват от него, като се връщат към класическата система или го заменят със система на освобождаване на дивидентите. На свой ред, системите, базирани на частично и пълно освобождаване на дивидентите, предполагат компромис със справедливостта на данъчното облагане и лишават фиска от приходи.

Така, в условията на силна отвореност на икономиките и безпрепятствена капиталова мобилност, класическата система остава най-широко използваният метод за облагане на печалбите. Тя се отличава с относително лесно администриране и с неутрално третиране на местни и чуждестранни инвеститори. Облекчаването на двойното облагане се постига с понижаване на законоустановените ставки, съчетано в много случаи с намаляване на ставката върху индивидуалните доходи от дивиденди. Именно този подход е в основата на т.нар. модифицирана класическа система, която през последните години придоби широка популярност. Появата на тази система е резултат от компромиса между стремежа за намаляване на данъчната тежест върху бизнеса и подобряване на инвестиционния климат при същевременно запазване на фискалните приходи. Намаляването на данъчната тежест върху компаниите освен това създава стимули за изпълнение на данъчните им задължения.

Същевременно, класическата система се нуждае от реформиране, което не се състои единствено в намаляване на законоустановените данъчни норми. Нейното оптимизиране предполага промени в начина на формиране на облагаемия финансов резултат и, в частност, в правилата за регулиране на слабата капитализация. Наред с

това, е необходимо засилването на международната координация и сътрудничество, насочено към ограничаване на възможностите за легално данъчно бягство.

Цитирани източници:

Герчева, С., 2011. Данъци и данъчна политика. Варна, изд. „Наука и икономика“.

(Gercheva, S., 2011. Danatsi i danachna politika. Varna, izd. „Nauka i ikonomika“)

Манлиев, Г., 2010. Икономика на публичния сектор. София, изд. „Кинг“.

(Manliev, G., 2010. Ikonomika na publichnia sektor. Sofa, izd. „King“)

Стоянов, В., Л. Михалкова, 1998. Финанси. София, изд. „Люрен“.

(Stoyanov, V., L. Mihalkova, 1998. Finansi. Sofa, izd. „Lyuren“)

Ainsworth, A., 2016. Dividend Imputation: The international experience. *Finsia Journal of Applied Finance*, Issue 1.

https://www.finsia.com/docs/default-source/jassa-new/JASSA-2016-/JASSA-2016-issue-1/jassa-2016-issue-1-dividend-imputation-international-experience-pp-58-63.pdf?sfvrsn=953c9493_2 (03.02.2018 г.)

Avi-Yonah, R., A. Chenchinski, 2010. The Case for Dividend Deduction. University of Michigan Law School. Law & Economics Working Papers. Paper 27. https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1137&context=law_econ_current (10.01.2018 г.)

CCPS. The full imputation system – Malta. <http://ccpsmalta.com/full-imputation-system/the-full-imputation-system-malta/> (06.03.2018 г.)

Cnossen, S., 2015. What Kind of Corporation Tax Regime? *Osgoode Law Journal*, Vol. 52, Issue 2. (29.01.2018 г.)

<http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2819&context=ohlj>

Entin, S., H. Li, 2015. China to Remove Dividend Tax for Long-Term Shareholders. Tax Foundation.

<https://taxfoundation.org/china-remove-dividend-tax-long-term-shareholders/> (05.03.2018 г.)

Kari, S., J. Ylä-Liedenpohja, 2002. Classical Corporation Tax as a Global Means of Tax Harmonization. CESifo Working Paper № 665.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=301501 (03.02.2018)

OECD, 2007. Fundamental Reform of Corporate Income Tax. Working Paper No. 16, Executive Summary

OECD, 2008. Reforming Corporate Income Tax. Policy Brief. July 2008.

Zangari, E., 2014. Addressing the Debt Bias: A Comparison between the Belgian and the Italian ACE Systems. European Commission Taxation Papers, № 44. Прочетено на 02.12.2017

https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/taxation_paper_44.pdf